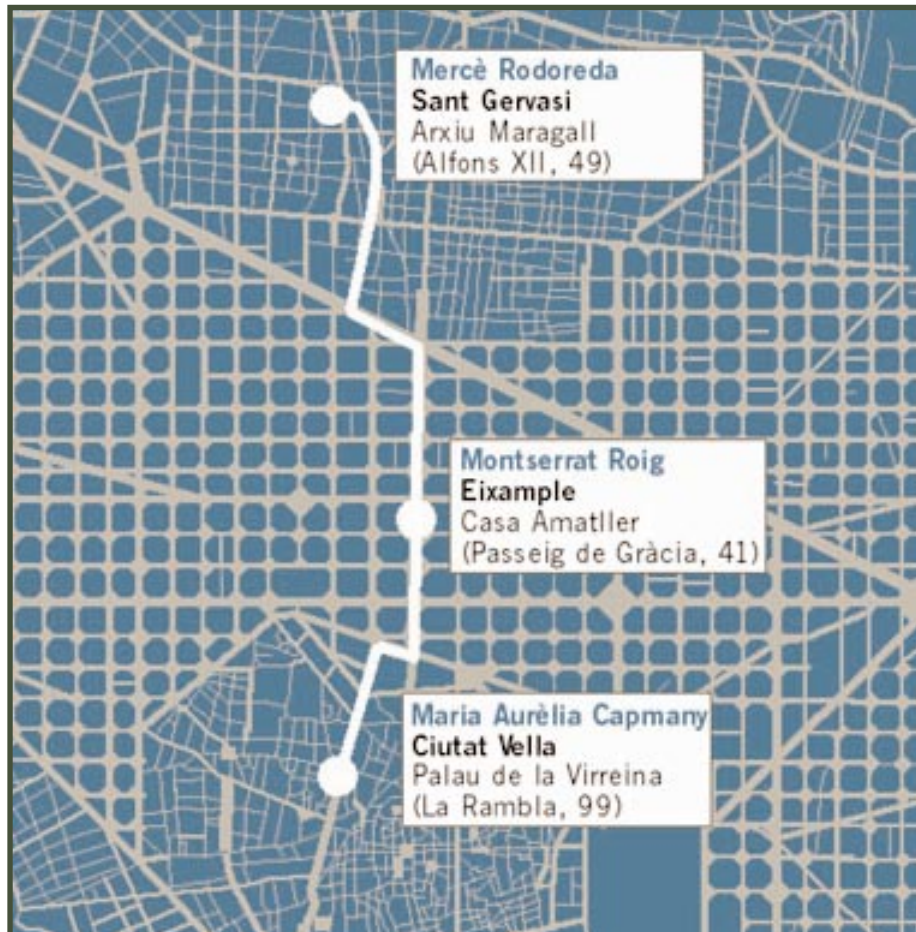

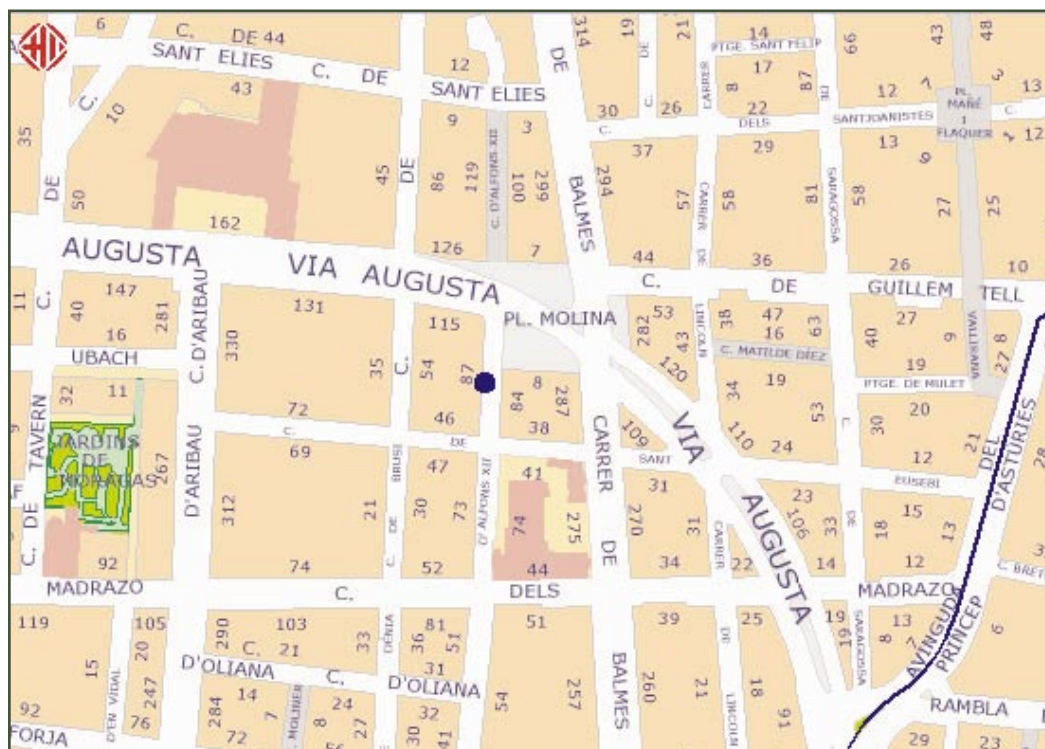
ESCRITORES DE CIUTAT

*Barcelona també ha estat una ciutat vista per dones. Entreu a passejar pels escenaris de la memòria i de la ficció de tres grans escriptors: **Mercè Rodoreda, Maria Aurèlia Capmany i Montserrat Roig.** Tres generacions que van viure (i participar) en la transformació d'una ciutat que es vindica dona.*

SANT GERVASI

«Tot era bo. Tot feia salut. Tots estàvem contents, sobretot jo i el meu avi quan tornàvem a casa després de les excursions per les torres de Sant Gervasi, de Cassoles. Per què? Trobava lleig que al nom d'una barriada amb tants jardins hi afegissin de Cassoles.»
[Fragment d'*Un cafè i altres narracions* de Mercè Rodoreda]

El nostre itinerari comença a Sant Gervasi, barri on Mercè Rodoreda va passar la seva infantesa i del qual trobem nombroses traces en la seva obra literària. El barri va molt lligat a la figura de l'avi de Rodoreda, personatge singular que va influir poderosament en l'afició de l'autora per la literatura i també en el seu amor a les flors, un sentiment que podem rastrejar sense dificultats en la seva obra, on l'abundor d'elements vegetals (fins i tot en els títols dels seus llibres: *El carrer de les Camèlies*, *Viatges i Flors*, *Jardí vora el mar*, etc.) no és gens casual.

ARXIU MARAGALL

Casa-museu del poeta Joan Maragall i centre de documentació adscrit a la Biblioteca de Catalunya, l'Arxiu Maragall (Alfons XII, 79), és l'espai que ens acull en aquest territori rodoredià. La presència de les cases de Sant Gervasi, com aquesta on es troba l'Arxiu Maragall, és constant a l'obra de Mercè Rodoreda.

Sens dubte, els jardins d'aquestes torres que l'escriptora visitava acompanyada de l'avi van marcar aquesta visió tan singular de la vegetació que trobem en la seva obra, on els arbres i les flors adquireixen un valor simbòlic, críptic i suggerent alhora.

MERCÈ RODOREDA

(Barcelona, 1908 – Romanyà de la Selva, 1983)

Mercè Rodoreda neix el 10 d'octubre de 1908 a la barriada barcelonina de Sant Gervasi de Cassoles. Casada molt jove (als vint anys) amb un germà de la seva mare força més gran que ella, ben aviat sentí la necessitat de refermar la seva identitat i de lluitar per tal de no quedar anul·lada en el context d'un matrimoni convencional.

La carrera literària de Mercè Rodoreda anirà molt lligada als esdeveniments històrics que li tocarà viure; així, mentre l'arribada de la II República suposarà un impuls important per a la seva activitat incipient com a novel·lista i periodista, l'esclat de la guerra civil i el seu exili posterior propiciaran la consolidació d'una personalitat literària de primer ordre.

L'aparició de la novel·la *Aloma* (premi Crexells de l'any 1937) suposa un punt d'inflexió que li obre la porta de la maduresa literària. Malgrat això, però, la desfeta militar a la guerra civil i la diàspora que comportà esdevindran un trasbals important per a Mercè Rodoreda, que durant força temps haurà de compaginar la seva vocació literària amb la feina de cosidora.

Durant aquests anys obscurs, la companyia d'Armand Obiols li serví de suport. Amb ell establí una relació sentimental i llibresca alhora que l'ajudà no tan sols a mantenir la seva activitat novel·lística en circumstàncies adverses, sinó també a donar sortida al seu geni literari. L'esclat i el reconeixement definitius es produeixen durant els anys 60 i 70, amb la publicació d'obres com *La plaça del Diamant* (1962), *Jardí vora el mar* (1967), *La meva Cristina i altres contes* (1967) i *Mirall Trencat* (1974).

Durant els anys setanta, un cop mort Armand Obiols, tornarà a Catalunya i s'acabarà instal·lant a Romanyà de la Selva, on retrobarà la seva afició per les plantes i les flors, una afició nascuda en els jardins de les torres de Sant Gervasi durant la seva infantesa. L'estada a Romanyà de la Selva emmarca la seva darrera etapa literària. Serà ara quan es publiquin *Viatges i Flors* (1980), *Quanta, quanta guerra...* (1980) i *La Mort i la Primavera* (1988), aquesta última ja en edició pòstuma.

OBRA:

Del que hom no pot fugir. Barcelona, Clarisme, 1934.

Un dia en la vida d'un home. Badalona, Editorial Proa, 1934.

Sóc una dona honrada? Barcelona, Llibreria Catalònia, 1934.

Crim. Barcelona, Edicions de la Rosa dels Vents, 1936.

Aloma. Barcelona, Institució de les Lletres Catalanes, 1938.

Vint-i-dos Contes. Barcelona, Editorial Selecta, 1958.

La Plaça del Diamant. Barcelona, Club Editor, 1962.

El Carrer de les Camèlies. Barcelona, Club Editor, 1966.

Jardí vora el mar. Barcelona, Club Editor, 1967.

La meva Cristina i altres contes. Barcelona, Edicions 62, 1967.

Mirall trencat. Barcelona, Club Editor, 1974.

Semblava de seda i altres contes. Barcelona, Edicions 62, 1979.

Tots els contes. Barcelona, Edicions 62, 1979.

Quanta, quanta guerra... Barcelona, Club Editor, 1980.

Viatges i flors. Edicions 62, 1980.

La Mort i la Primavera. Barcelona, Club Editor, 1988.

Isabel i Maria. Barcelona, Seix Barral, 1992.

El Torrent de les Flors. València, Eliseu Climent, 1993.

Una campana de vidre. Barcelona, Edicions 62, 1997.
Aquella paret, aquella mimosa i altres. Barcelona, Edicions 62, 1998.
El Maniquí. Barcelona, Edicions Proa i Teatre Nacional de Catalunya, 1999.
Un cafè i altres narracions. Barcelona, Fundació Mercè Rodoreda, 1999.

SOBRE L'AUTORA I LA SEVA OBRA:

ARNAU, C. *Introducció a la narrativa de Mercè Rodoreda. El mite de la infantesa.* Barcelona, Edicions 62, 1979.
CAMPILLO, M.–GUSTÀ, M. *Mirall trencat, de Mercè Rodoreda.* Barcelona, Empúries–Grup 62, 1985.
ARNAU, C. *Miralls màgics. Aproximació a l'última narrativa de Mercè Rodoreda.* Barcelona, Edicions 62, 1990.
CASALS, M. *Mercè Rodoreda. Contra la vida, la literatura.* Barcelona, Edicions 62, 1991.
IBARZ, M. *Mercè Rodoreda. Biografies.* Barcelona, Empúries - Grup 62, 1991.
ARNAU, C. *Mercè Rodoreda.* Barcelona, Edicions 62, 1992.
CARBONELL, N. *La Plaça del Diamant de Mercè Rodoreda.* Barcelona, Empúries, 1994.
IBARZ, M. *Mercè Rodoreda. Un retrat.* Barcelona, Edicions 62, 1997.
NADAL, M. *De foc i de seda. Àlbum biogràfic de Mercè Rodoreda.* Barcelona, Institut d'Estudis Catalans - Edicions 62, 2000.
SOLDEVILA, LI. *Una novel·la són paraules. Introducció a l'obra de Mercè Rodoreda.* Barcelona, Edicions Proa, 2000.

TEXTOS:

“Sí, em sembla recordar que damunt del tren de Sarrià –es baixava a l'andana per dues escales una per a baixar i una altra per a pujar–, hi havia un pont; una altra possible barana des d'on mirava a baix i al carrer d'Alfons XII hi havia el lampista al davant de la casa de Maragall i el meu avi, sempre que anàvem a casa del lampista, assenyalava la casa i deia veus aquella placa? diu que aquí havia viscut el més gran dels poetes catalans, després de Mossèn Cinto, és clar. I les estades a casa del lampista eren llargues. També hi havia dues nenes però a aquestes les coneixia perquè també, com jo, anaven al col·legi de Lourdes. Eren molt rosses, amb els cabells llargs i estirats, tan fins que se'ls embolica. La seva mare em donava, ens donava xocolata sense pa la meua mare deia sense pa és dolent de menjar xocolata perquè és calenta i pot irritar els budells i aleshores s'estenia en què el més important a la vida és tenir una bona salut i la salut la dona sobretot el menjar sa, no vol dir que algun dia no es pugui fer un excés, però en general s'ha de menjar lleuger i sobriament... però no sé què devia entendre per menjar sobri i lleuger perquè era l'època en què tothom menjava grans plàteres de carn d'olla, brous tan grassos que es podien tallar amb ganivet, plàteres d'arròs carregat d'escamarlans i de carn magra... I molts llegums secs, mongetes, les del ganxet són les més fines, cigrons amb bacallà, cigrons bullits amb patates retats amb trossos de cansalada fregida o de botifarra negra... el bacallà amb patates, guisat, era potser el plat més inofensiu que recordo. I les verdures per a acompanyar els llegums, les cols, els espinacs, les bledes, els bròquils, bròquil ben calent, encara fumant a taula a l'hivern i l'hom arrebossat per a acompanyar-lo.»

[Fragment d'*Un cafè i altres narracions* de Mercè Rodoreda]

Flor Màgica

«No hi vagis! El bosc dels Miralls Trencats és un bosc de pebrers amb les fulles tacades de mal. De tant en tant el travessa un núvol de mosques blanques amb un vol clos i endormiscat. No hi vagis! La terra, sota dels arbres, és coberta de miralls trencats. Així que hi entres, et quedes sord. No hi vagis! Dintre d'una soca buida viu la Flor Màgica, voltada d'ous de Formiga Bomba, de potes d'Escarabat Violí, de llàgrimes de Cara d'Home. Mestressa del seu recer podrit de bolets i molsa, té moviments de flor i de flama. Un gra de pols crema l'herba i la mort ve de tot el que ja és mort. Cada fragment de mirall és un fragment de vida de cadascun dels homes que han deixat en el bosc tot el que tenien. A cada tros de mirall palpita, lluent, ardent, vacil·lant, un bocí d'aquelles vides: tres ratlles d'aigua de pluja, un collaret desfet, una mà que es belluga, un tros de nen, un manyoc de cabells de nina... A l'ombra de la llum verda, quan vols lligar un fragment de vida amb el fragment que li correspon, alguna cosa s'agita entre les fulles... Catacrac!... Ja t'ha petat, i, abans de caure a terra fet miques, ja vas amb l'esquena pintada d'argent. A servir d'esquer.»

[Extret de *Viatges i Flors*, de Mercè Rodoreda]

Flor de Vida

«Matusalem la va descobrir, la va posar en test, va ficar el test en una bossa de color de nata, cosida al vestit, i es passava les estones vagaroses mirant-la a l'ombra del cedre i del xiprer, davant d'un camp de lliris en deliri. Menjava coques de raïm. I la joia què és? Però un dia espès de núvols i encortinat de pluja va relliscar en el bassal del fang, se li va trencar el test i Matusalem es va morir a tres mil anys i escaig de veure passar el món i les falcies. La flor va anar a buscar vida i a donar-ne més lluny. Una generació passa, una generació ve: l'una de cara a la folia, l'altra de cara al seny. Els homes anaven amb un test amb la flor. Es trobaven a la Plaça de Tothom i es preguntaven els uns als altres: "I la teva?" "Ha florit set vegades." "I la del teu pare?" "I la del teu germà?" La flor vivia arrecerada, nodrida de belles paraules i de pura saviesa. Cada dia hi havia més flors. Més homes amb molta vida. No estaven mai malalts. Els anys els queien a sobre, els anys anaven baixant i ells els aguantaven amb les espatlles, amb el nas si calia. Fins que un matí de sol rabiós, quan les serps caminen dretes, es van reunir d'amagat els metges, els farmacèutics, els notaris, les mullers cansades, els fills amb ganes d'heretar... Van cremar les flors al mig de la Plaça, van trencar els testos i tot va acabar fent cua al cementiri perquè no donaven l'abast a colgar de terra vells amb cara d'òliba i amb els ossos corcats.»

[Extret de *Viatges i Flors* de Mercè Rodoreda]

BIBLIOTEQUES MÉS PROPERES

BIBLIOTECA CLARÀ
Doctor Carulla, 22-24

BIBLIOTECA ANTONI JULIÀ DE CAMPANY
Torrent de l'Olla, 219

BIBLIOTECA VILA DE GRÀCIA
Torrent de l'Olla, 104

EIXAMPLE

«Una ciutat té el seu interior, i aquest és format per les persones que hi viuen. Són milers i milers de misteris que mai no coneixerem. Algun esbós de biografia, una mirada perduda en un carrer estret, una figura que s'escapa per sempre darrera d'un xamfrà de l'Eixample»

[Fragment de *Barcelona a vol d'ocell*, de Montserrat Roig]

Arribem a l'Eixample, veritable “hàbitat natural” (si se'n permet l'expressió) de molts dels personatges que trobem en les novel·les i narracions de Montserrat Roig. Sovint quan llegim *Molta roba i poc sabó*, *El temps de les cireres* o *L'hora violeta*, ens adonem que hi ha una sèrie de personatges, habitualment pertanyents a la burgesia catalana, que no podem deslligar d'aquest espai tan barceloní, que troba en el Passeig de Gràcia una de les principals artèries que el travessen.

CASA AMATLLER

La Casa Amatller (Passeig de Gràcia, 41) constitueix tot un símbol arquitectònic d'una època que Montserrat Roig ha retratat amb mestria en les seves obres. Dins de la casa, l'Institut Amatller d'Art Hispànic ens ofereix la seva atmosfera de serenitat i misteri alhora. Quan accedim al pati que hi ha al darrere, ens trobem al cor de l'illa de la discòrdia, i no podem deixar de sentir-nos una mica observats per totes les balconades i terrasses que emergeixen dels edificis.

Justament és aquest aspecte, el de la mirada femenina de la ciutat, què ens acompanya al llarg de tot aquest itinerari i sobretot quan ens deixem acompanyar per l'obra de

---

Montserrat Roig. Es podria dir que és aquesta mirada la que fa que la Barcelona que apareix en els llibres de Montserrat Roig no sigui una ciutat de pedra i asfalt, sinó plena de vida.

MONTSERRAT ROIG

(Barcelona, 1946 – 1991)

Nascuda el 13 de juny de 1946 a l'Eixample barceloní, que serà l'escenari principal de moltes de les seves narracions, Montserrat Roig era filla de l'escriptor i advocat Tomàs Roig i Llop. Es podria dir que la seva carrera literària comença a prendre volada durant els anys d'universitat, tot i que tampoc es pot menysprear l'impacte que li provocà el contacte amb M. Aurèlia Capmany i la gent de l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual. Eren anys d'ebullició ideològica i d'inquietud cultural, i Montserrat Roig no en restà al marge. Adscrita inicialment a la generació literària dels 70, ben aviat demostrarà que es tracta d'una escriptora amb personalitat pròpia. *Molta roba i poc sabó... i tan neta que la volen* (Premi Víctor Català de l'any 1970) i *Ramona, adéu* (1972) suposen l'esclat d'una escriptora que més endavant consolidarà la seva veu narrativa en obres com *El temps de les cireres* (Premi Sant Jordi de l'any 1976) i *L'hora violeta* (1980).

Paral·lelament a la seva evolució com a escriptora de ficció, Montserrat Roig anirà desenvolupant també una prolífica carrera com a periodista, que la portarà a col·laborar en nombrosos mitjans de comunicació, inclosa la televisió. Fruit d'aquesta activitat periodística, entesa en un sentit ampli, serà la publicació de diferents llibres marcats sempre pel compromís amb la llibertat, la recuperació de la memòria històrica i l'observació atenta i crítica de la realitat. Serà aquí on trobarem títols com *Els catalans als camps nazis* (1977), *L'agulla daurada* (1985) i *Un pensament de sal, un pessic de pebre* (1992, edició pòstuma).

La seva darrera etapa com a narradora inclou títols com *L'òpera quotidiana* i *La veu melódica*, on explora noves possibilitats narratives que la seva mort prematura estroncarà.

OBRA:

Molta roba i poc sabó... i tan neta que la volen. Barcelona, Selecta, 1971.

Personatges. Barcelona, Editorial Pòrtic, 1971

Ramona, adéu. Barcelona, Edicions 62, 1972.

Retrats i paral·lels. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1975.

El temps de les cireres. Barcelona, Edicions 62, 1976.

Rafael Vidiella: L'aventura de la revolució. Barcelona, Editorial Laia, 1976.

Els catalans als camps nazis. Barcelona, Edicions 62, 1977.

L'hora violeta. Barcelona, Edicions 62, 1980.

L'agulla daurada. Barcelona, Edicions 62, 1985

L'òpera quotidiana. Barcelona, Editorial Planeta, 1985.

Barcelona a vol d'ocell. Barcelona, Edicions 62, 1987.

La veu melódica. Barcelona, Edicions 62, 1987.

100 pàgines triades per mi. Barcelona, Editorial La Campana, 1988.

El cant de la joventut. Barcelona, Edicions 62, 1989.

L'autèntica histèria de Catalunya. Barcelona, Edicions 62, 1990.

Melindros. Barcelona, Editorial Barcelona, 1990.

Digues que m'estimes encara que sigui mentida. Barcelona, Edicions 62, 1991.

Un pensament de sal, un pessic de pebre. Barcelona, Edicions 62, 1992.
De com s'inicia l'educació sentimental. Barcelona, Edicions 62, 1998.

SOBRE L'AUTORA I LA SEVA OBRA:

CASTELLANOS, C. *Montserrat Roig i "El temps de les cireres"*. Barcelona, Serra d'Or, Juny de 1977.

CASTELLS, F. *Montserrat Roig, escriptora compromesa.* Barcelona, Serra d'Or, Febrer de 1977.

AA.DD *Diàlegs a Barcelona: Isabel Clara Simó/Montserrat Roig.* Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1985.

AA.DD. *Escribir, espacio propio. Laforet, Matute, Tusquets, Moix, Riera y Roig por sí mismas.* Minneapolis, Institute for the Study of Ideologies & Literature, 1989.

AA.DD. *En homenatge a Montserrat Roig i Maria Aurèlia Capmany.* Barcelona, Institució de les Lletres Catalanes, 1991.

DUPLÁA, C. *La voz testimonial en Montserrat Roig.* Barcelona, Icària, 1996.

TEXTOS:

«Des que vivim al pis de Barcelona em veig més jove, més bonica. En Francisco també fa una altra cara. Tornem a dormir junts i li toco el piano quan m'ho demana. M'agrada, la nova casa, només em molesten les pudors de menjar de tota mena que entren pel celobert i la foscor del passadís. La casa està orientada cap a mar i hi toca molt de sol, els quatre balcons són plens de plantes, d'anemones, assutzenes, geranis, hortènsies, clavells, corretjoles. Des del carrer estant, destaquen per sobre de la tribuna del principal perquè vessen d'esparreguera i d'enfiladisses. També he comprat ocells, cadernereres, canaris i un periquito de color verd desmai que em crida: "Ramona, ven." Tret de l'armari de caoba, dels quadres, dels balancins i dels mobles dels salons, hem canviat la decoració de dalt a baix. Hem conservat l'armari de caoba perquè ens el va donar la tieta Climent i jo no em sé despullar davant d'una altra lluna. I en Francisco s'ha entestat a trasplantar les palmeres; diu que són un bell record de Gràcia. El carrer de Còrsega és airós i barceloní. El travessa un guirigall de gent perquè s'aboca al Passeig de Gràcia. És ple de cubanus i dels qui viuen de rendes del camp. I no els agrada el camp, sinó la ciutat.

Ara anem cada dia a passejar pel Passeig de Gràcia i hi comencem a conèixer les cares. Són les mateixes que trobem als concerts o al Liceu. Són gent de l'Ensanche, ben vestida i moderna. Tots els gestos, les mirades, les salutacions, són propis de barcelonins nascuts més enllà de les muralles. El Passeig de Gràcia és el centre dels qui viuen en bona posició. De vegades seiem a prendre l'aperitiu a La Punyalada i jo no em deixo perdre ni els bastons, les armilles, les ombrel·les, els barrets, les joies, els gossets dels qui caminen pel davant. En Francisco no hi desentona, amb la seva armilla i la nova dentadura postissa. Passen tílburis tirats per cavalls de raça, de pell negra i les anques lluents. A dintre, hi veig, entre les gases de les cortines, barbes grises, magnífiques, retallades en rostres de bellesa demacrada o altiva. Són els de l'aristocràcia.»

[Fragment de *Ramona, adéu* de Montserrat Roig]

«A mi m'agrada inventar-me secrets de la gent quan passejo com una flâneuse per la Rambla o el Passeig de Gràcia, o bé quan vaig en autobús. M'enduc el secret d'una vida inventada, com va fer en Josep Carner al seu poema *La bella dama del tramvia*, que se la imaginava de París o Guatemala i qui sap si era de Gràcia i deia "pues". O com J. V. Foix, que cercava en va "les dames inaccessibles" del carrer d'Urgell. No, no he volgut desentranyar molt del seus misteris. D'altra manera, em veuria forçada a canviar de ciutat. Si no la veiem una mica impenetrable, distorsionada, coberta pel secret i pel misteri, ja no és ciutat, aleshores és massa, aglomeració. Necessitem una mica de fabulació per a no caure en l'uniformisme i la mediocritat.

Barcelona no és Londres, ni París, ni Nova York. Aquestes ciutats es poden permetre el luxe de ser localistes: ningú no els farà cap retret. Barcelona, en canvi, passa temporades en què no s'agrada gens. Em sembla que hi ha poques ciutats, al món occidental, que es mirin tan sovint al mirall i es preguntin si són més boniques que Blancaneus –les grans ciutats mai no es fan aquestes preguntes. Quan no s'agrada gens, fa com les dones que han estat boniques i es reclouen a casa, perquè ningú no els vegi els estralls de la decrepitud. D'altres vegades, en canvi, es revifa i es torna furiosament restauradora, aleshores es fa líftings per tot arreu.

Però avui els temps semblen uns altres i els arquitectes, que són els darrers artesans, procuren d'adobar allò que les solemnitats anteriors havien espatllat. Tot ho "espongen": obren clarianes als barris vells i ornem amb parcs els barris nous. I els bars de dissenys oposats s'escampen per tota la ciutat, fugaços com el vol d'una gavina. A les nits, Barcelona es disfressa i totes les matinades de llum lletosa s'alça, disposada a treballar –mentre els aturats aprenen, si us plau per força, a utilitzar el verb "badar". Les vies de l'optimisme burgès, com el Passeig de Gràcia, es tornen furiosament mercaderes, i altres, com el Paral·lel, intenten una altra vegada, d'enlluernar, un pèl sofisticades i moderadament procaces.

Som en una època de decadència i la ciutat torna a fer la viu-viu, simuladora i somrient i amb eslògans que ni ella mateixa no s'acaba de creure? O bé es reviscola ensorrant totes les muralles invisibles i proclama que ara sí, que ara ja és capital? El temps ens ho dirà. El temps i les Olimpíades, que els déus vulguin que tinguin lloc. Aleshores, els nous aeronautes volaran damunt la ciutat i contemplaran noves ruïnes, veuran altres fronteres i enyoraran les nostres realitats. "No em demaneu res que no sigui gran", va dir Bernini a Lluís XIV. "No em demaneu res que no sigui possible", sembla que la ciutat ens digui quan la veiem des de dalt, oferta impúdicament a la nostra mirada de forçats aeronautes. I aleshores ens adonem que, per fortuna, les imatges fetes a vol d'ocell no han acabat de desvetllar tots els secrets que encara ens amaga la nostra ciutat.»

[Fragment de *Barcelona a vol d'ocell*, de Montserrat Roig]

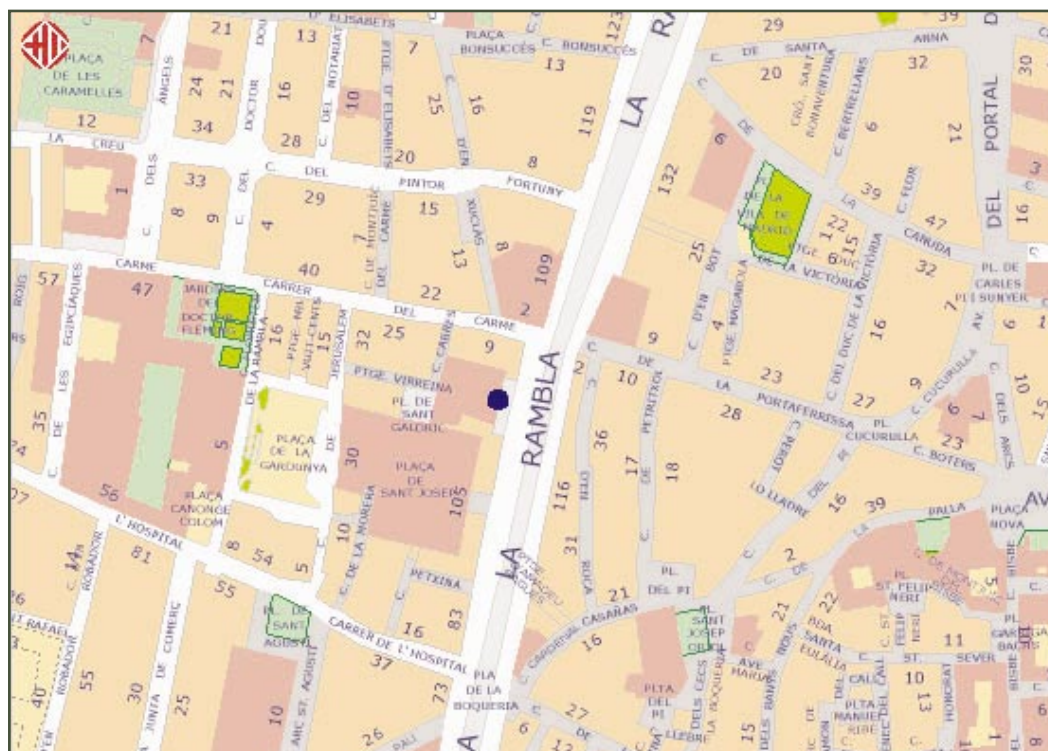
BIBLIOTEQUES MÉS PROPERES

BIBLIOTECA SOFIA BARAT

Girona, 64

CIUTAT VELLA

«Recordaré sempre el moment de la proclamació de la República, veient entrar a la nostra botiga de la Rambla els amics del meu pare, amb llàgrimes als ulls, abraçant-lo i cridant: Ja la tenim! Ja la tenim!»

Baixem fins a Ciutat Vella, on podem resseguir els orígens de Maria Aurèlia Capmany. Filla de menestrals il·lustrats, l'autora va créixer immersa en els valors i l'estètica del Modernisme. El negoci familiar, una antiga cistelleria, estava situat a la Rambla de les Flors, molt a prop de la seu actual de la Fundació Maria Aurèlia Capmany, un espai de reflexió, debat i anàlisi sobre la situació de la dona que té com a objectiu mantenir viu el llegat i l'esperit polifacètic de la Maria Aurèlia Capmany.

PALAU DE LA VIRREINA

La figura de Maria Aurèlia Capmany té una important dimensió política, conseqüència del compromís militant que l'autora adoptà, ja de ben jove, amb el catalanisme, el socialisme i el feminisme. Un compromís que es reflecteix en tota la seva obra i en la seva tasca com a regidora de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

Justament una de les decisions que va prendre com a regidora fou el trasllat de les dependències de la seva regidoria al Palau de la Virreina (La Rambla, 99), ben a prop del barri on ella havia viscut gairebé tota la seva vida.

MARIA AURÈLIA CAPMANY

(Barcelona, 1918 – 1991)

Nascuda a Barcelona el 3 d'agost de 1918, Maria Aurèlia Capmany era filla d'Aureli Capmany i néta de Sebastià Farnés, tots dos estudiosos del folklore català. La seva experiència com a estudiant, a l'Institut Escola primer i a la Universitat després, la posa en contacte amb un esperit de llibertat i de progrés que es veurà sobtadament interromput per la derrota republicana a la guerra civil. Quan reprenghi els seus estudis universitaris, interromputs a causa de la contesa bèl·lica, es trobarà amb una atmosfera intel·lectual resclosida i absolutament oposada a tot allò que ella havia viscut abans de la instauració del règim franquista. Seran anys durs, en què haurà de guanyar-se la vida fent de talladora de vidre.

Ben aviat, però, iniciarà una incipient carrera pedagògica, al mateix temps que començarà a entrar en contacte amb el grup Miramar (impulsat per Maurici Serrahima).

Gràcies a una beca de l'Institut Francès, farà una estada a França durant el curs 1952-1953, que li permetrà conèixer de primera mà el moviment existencialista.

Per aquelles dates Maria Aurèlia Capmany ja havia iniciat la seva carrera com a escriptora amb títols com *Necessitem morir* i *El cel no és transparent*. En la trajectòria literària de Maria Aurèlia Capmany trobem que la producció dramàtica hi té un pes important, amb títols com *Tu i l'hipòcrita* o *Preguntes i respostes sobre la vida i la mort de Francesc Layret, advocat dels obrers de Catalunya*. Cal dir que la seva condició de dramaturga es va veure impulsada per la seva relació amb Ricard Salvat, amb qui fundà l'any 1959 l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual, i amb Salvador Espriu.

Com a novel·lista, es pot dir que arriba a la maduresa amb *Un lloc entre els morts* (Premi Sant Jordi de l'any 1968). Al mateix temps, el seu compromís amb el feminisme i el catalanisme popular s'anirà intensificant. En el darrer tram de la seva vida va ocupar el càrrec de regidora de Cultura a l'Ajuntament de Barcelona.

OBRA:

Necessitem morir. Barcelona, Aymà, 1952.

L'altra ciutat. Barcelona, Selecta, 1955.

Betúlia. Barcelona, Selecta, 1956.

Tana o la felicitat. Palma de Mallorca, Moll, 1956.

El gust de la pols. Barcelona, Destino, 1962.

La pluja als vidres. Barcelona, Club Editor, 1963.

La dona a Catalunya. Consciència i situació. Barcelona, Edicions 62, 1966.

El desert dels dies. Barcelona, Occitània, 1966.

Un lloc entre els morts. Barcelona, Nova Terra, 1967

Vent de garbí i una mica de por. Palma de Mallorca, Moll, 1968.

Dia sí, dia no. Apunts sobre la nostra societat actual. Llibres de Sinera, 1968.

Feliçament, jo sóc una dona. Barcelona, Nova terra, 1969.

Vitrines d'Amsterdam. Barcelona, Club Editor, 1970.

Pedra de toc I. Barcelona, Nova Terra, 1970.

Preguntes i respostes sobre la vida de Francesc Layret, advocat dels obrers de Catalunya (amb X. Romeu i Jover). París, Edicions Catalanes de París, 1970.

Anna, Bel i Carles. Barcelona, Lumen, 1971.

Quim-Quima. Barcelona, Estela, 1971.

El jaqué de la democràcia. Barcelona, Nova Terra, 1972.

El feminisme a Catalunya. Barcelona, Nova Terra, 1973.
Pedra de toc II. Barcelona, Nova terra, 1974.
L'ombra de l'escorpí. Barcelona, Gorg, 1974.
Dona, doneta, donota. Barcelona, Dopesa, 1975.
Cada cosa en el seu temps i lectura de cada dia. Barcelona, Dopesa, 1976.
La dona. Barcelona, Dopesa, 1976.
La dona i la Segona República. Barcelona, Edicions 62, 1977.
Dies i hores de la nova cançó. Barcelona, Abadia de Montserrat, 1978.
Una història de Catalunya. Barcelona, Vicens Vives, 1978.
Coses i noses. Barcelona, La Magrana, 1980.
Àngela i els vuit mil policies. Barcelona, Laia, 1981.
El malefici de la reina d'Hongria. Barcelona, Barcanova, 1982.
Lo color més blau. Barcelona, Planeta, 1987.
Mala memòria. Barcelona, Planeta, 1987.
El cap de Sant Jordi. Barcelona, Planeta, 1988.
Fumar o no fumar (amb Pere Calders). Barcelona, Destino, 1988.
Això era i no era. Barcelona, Planeta, 1989.

SOBRE L'AUTORA I LA SEVA OBRA:

FEBRÉS, X. *Diàlegs a Barcelona. Pasqual Maragall/Maria Aurèlia Capmany*. Barcelona, Laia/Ajuntament de Barcelona, 1984.
AA.DD. *En homenatge a Montserrat Roig i Maria Aurèlia Capmany*. Barcelona, Institució de les Lletres Catalanes, 1991.
AA.DD. *Maria Aurèlia Capmany i Farnés (1918-1991)*. Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1992.
AA.DD. *Maria Aurèlia Capmany: homenatge*. Barcelona, Ajuntament de Barcelona/Centre Català del Pen Club, 1992.
AA.DD. *Feliçment sóc una dona: homenatge a Maria Aurèlia Capmany*. Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1994.
PESARRODONA, M. *Maria Aurèlia Capmany, un retrat*. Amb fotografies de Pilar Aymerich. Barcelona, Institut Català de la Dona, 1996.
PONS, A. *Maria Aurèlia Capmany. L'època d'una dona*. Barcelona, Columna, 2000.

TEXTOS:

«La família feia vida a l'entresol de La Rambla i, a la nit, anaven a dormir al pis del carrer de la Petxina. Maria Aurèlia Capmany ho ha descrit així: "Era una botiga semblant a qualsevol botiga de la ciutat vella, un ampli espai dedicat a la venda, amb un taulell al fons. Darrera del taulell, una porta corredora, que molt sovint s'encallava, donava pas a la rebotiga. Baixaves un graó i et trobaves amb un espai prou ampli que feia de menjador, de rebedor, de sala d'estar. En un cantó, una taula plegable que es podia obrir en dos batents, un ampli armari bufet, dos armaris raconers i cadires de boga arrambades a les parets. Si seguies per un exigü passadís, tenies a l'esquerra una cambra sense finestres, que servia de mals endreços, amb un racó, endreçat, on hi havia els alambins que el meu pare feia servir per fer la ratafia. A la dreta, el pati del celobert, amb un safareig gran i profund de pedra, i al seu costat, el vàter que amb el temps es va desplaçar i va deixar lloc a una dutxa [...] Si seguies el corredor, topaves amb el final de la casa, és a dir, amb la cuina, prou ampla i a l'antiga, fogons de carbó i una aigüera de pedra. De la cuina en

---

naixia una escala que portava a l'entresol i en el sotaescala hi havia un recambro, hermèticament tancat, que en dèiem l'ensofrada. A l'ensofrada hi disposàvem els cistells i les paneres de vímet i una cassoleta de sofre que cremava amb una flama blavíssima mentre emblanquia la feina que els treballadors portaven a la botiga. Quan la família va abandonar definitivament la producció cistellera, va desaparèixer el recambro i es va ampliar l'espai de la cuina [...] Escales amunt arribaves a dues estances prou amples, que en el meu record més persistent vessen de llibres i caixes plenes de papers. Hi dominaven els llibres que el pare havia anat comprant al llarg de la seva vida i les estibes del cançoner, paquets i paquets de cançons i de clixés per anar reeditant els volums que faltaven, amb una varietat de qualitat de paper i fins de mida dels quadernets." L'entresol es completava amb una habitació amb un balconet que donava a la botiga i on havien dormit, i mort, els avis de la Maria Aurèlia, és a dir, en Pau Capmany i la Maria Farrés. Pel que fa al pis del carrer de la Petxina era, també, de dimensions reduïdes. Segons la Maria Aurèlia, hi havia "la cambra dels pares, amb mobles sòlids i bonics, les nostres petites cambres, la d'en Jordi i la meva, i dues cambres més minúscules per a les criades, un vàter, una dutxa, freda també, i una cuina que no s'utilitzava.»

[Fragment de *Maria Aurèlia Capmany, l'època d'una dona*, d'Agustí Pons]

«Potser no llegiràs aquesta carta si començo advertint-te que he comès un assassinat. Et preguntaràs, potser, per què jo, una assassina, tinc el desvergonyiment de tutejar-te com si forméssim part del mateix medi, de la mateixa família, de la mateixa estructura moral. Comprenc la teva sorpresa; però, si fas el cor fort i segueixes llegint, t'adonaràs que entre tu i jo no hi ha altra diferència que aquesta: tu no has comès l'assassinat. I aquesta carta et va adreçada per convèncer-te, per aconseguir que tu esdevinguis també una assassina. Començaré per explicar-te qui he assassinat; després t'explicaré les causes del meu crim; per fi et demostraré que no podia fer altra cosa, i com a epíleg trauré la conclusió que tu també has de fer el mateix.

He assassinat l'àngel de la llar. I no ha estat fàcil, creu-me; potser per això me'n sento tan orgullosa. En primer lloc, no és gens senzill assassinar un àngel; no s'està mai quiet, vola i es fa fonedís, i reapareix quan menys t'ho esperes, i és tot dolcesa, i et captiva amb les seves ales blanques que fan olor de naftalina. La primera dificultat és veure'l; veure'l sencer enfront teu i plantar-li cara. La seva habilitat és situar-se just darrere teu, un xic cap a la dreta, inclinar el seu capet ros sobre la teva espatlla i murmurar-te amb la seva cantarella:

No siguis així, dona; somriu!

I tu de seguida somrius, i quan et refàs de la sorpresa —perquè en aquell moment no tenies cap ganes de somriure, sinó més aviat de proferir un reneç—, i et tombes per contradir-lo, ell ja no hi és. Si sabies la feinada que em va donar atrapar-lo cara a cara! Durant molts anys de la meva vida, ell va actuar sense que jo ni m'adonés que existia. Ell i jo érem una sola cosa. Havíem crescut junts, havíem anat a escola, havíem esperat els reis, havíem jugat a nines i a coudinetes, havíem lluit el primer vestit car i les primeres mitges. El dia de la meva boda estava tan identificat amb mi, que, a mi, ja ni se'm veia. La gent em mirava, bo i embolicada amb el vel de núvia, i deia: "Sembla un àngel." I ell, el meu marit, va dir-me: "Ets el meu àngel, l'àngel de la llar."

A poc a poc vaig anar descobrint que jo no era jo. Jo era jo i ell. Érem dos i molt sovint no estàvem d'acord. Jo em disposava a llegir un llibre, i ell se m'acostava falaguer i em deia: D'aquí a mitja hora ve el teu marit, i li agrada tant trobar un vermut preparat!

I jo m'aixecava, deixava el llibre en el punt més interessant, i dedicava mitja hora a preparar el vermut.

Quan el meu marit ja havia fet tractes, sense consultar-me, per comprar un pis a prop de mar, i em disposava a argumentar amb bones raons que era una compra inútil, ell se m'asseia al costat i murmurava:

No siguis així. ¿Qué no veus quina il·lúsió li fa? Sigues comprensiva, dona. Apa, somriu. I jo m'empassava les raons i somreia.

Quan ja havia decidit reemprendre aquell llibre que havia començat a escriure deu vegades, ell recolzava els braços a la meva cadira i a cada punt i a part m'interrompia per dir-me:

Vols dir que no faran un disbarat, a la cuina?

Quan el meu marit em volia fer creure que era millor per a mi quedar-me a casa amb els fills, la sogra i la cunyada, i se m'acudien un sense fi d'arguments per demostrar-li que jo tenia exactament els mateixos interessos que ell, l'àngel de la llar em dictava, paraula per paraula, la meva resposta, i em trobava dient-li:

No et preocupis, em feia tanta mandra sortir...

Molt sovint, cada vegada més sovint, escoltava els renys suaus del meu àngel de la llar, que em recordava que no m'havia d'enfadar per un descuit, que no havia de dir les veritats desagradables, que no havia de parlar del meu avorriment, que no era bonic explicar que la vida al costat de les criatures et converteix en a poc a poc en una dèbil mental.

Quines paraulotes dius! –quasi cridava el meu àngel—. Els infants, quina meravella!, són tan atractius!

I jo deia:

Els infants, quina meravella, són tan atractius!

Un bon dia em vaig mirar al mirall i vaig descobrir amb terror que jo ja no existia. En lloc de la meva cara decidida i aspra, que encara podia veure en les fotografies d'abans de casada, el mirall em tornava una cara tendra, mig adolorida mig extasiada.

Llavors vaig comprendre que allò era la meva mort, la meva desaparició definitiva. Vaig treure forces de flaqueza i em vaig dirigir al meu marit. Vaig exposar-li els meus projectes, vaig dir-li que trencava definitivament amb el que en podríem dir la meva disponibilitat, i que d'aquell moment en endavant m'organitzaria la vida per escriure aquell llibre, per llegir aquells altres llibres, per intervenir en la vida de fora de casa definitivament.

El meu marit no hi va posar cap objecció. Al contrari, va exposar que ja era hora que em decidís a aprofitar el temps que perdia en petites niciees que no beneficiaven ningú.

Tan acostumada estava al meu somriure angèlic, que no se'm va acudir contestar-li que les petites niciees eren sovint encàrrecs que ell em feia: lectures urgents, còpies a màquina, telefonades, correspondència acumulada, visites de compromís. Vaig somriure, doncs, una vegada més, i vaig dir-li:

Ets tan comprensiu!, no sé pas per què porto una vida tan inútil.

I en aquell moment, l'àngel de la llar, satisfet, em mirava, des de l'altre cantó de la sala, des del fons del mirall.

No vaig deixar de somriure, ni de fer la veu dolça, perquè no volia que aquell endimoniat àngel de la llar se m'escapés. Havia comprès que si deixava de somriure desapareixeria.

Mai no havia estat tan amable com aquells dies. Em sentia a mi mateixa dient: "Sí, estimat... Sí, estimat", com en les traduccions de novel·les angleses. Somrient així vaig perseguir el meu àngel per tots els racons de la casa. I una tarda, una de les tardes més avorrides de la meva vida, mentre el meu marit feia migdiada, bo i assegut a la butaca,

---

vaig veure l'àngel estintolat a la paret, entre la televisió i el cove de la roba neta. Vaig fer un salt elàstic i vaig engrapar-li just el coll. Vaig prémer fort, amb tota la meva ànima i vaig veure, amb els meus propis ulls esverats, com l'àngel es fonia. Hi va haver una lleugera escampadissa de plomes, res més. Quan el meu marit es va despertar em va dir: Ja t'ho deia jo, que s'havien de recosir aquests coixins.

I tant – vaig contestar—. Els homes de la casa haureu d'apuntar-vos a un curs de recosir coixins, estimat.

L'“estimat” em quedava com un tic nerviós que ja quasi ha desaparegut del tot.

He de confessar que, al primer moment, em vaig sentir una mica desemperada. Sense el meu somriure habitual i sense la meva contesta amable, havia de resoldre a cada instant què contestaria, quina havia de ser la meva opinió.

Com has canviat!— em deien parents i amics.

Al primer reclam del marit ja vaig saber contestar-li:

Tinc una feina urgent, amor meu. Quan acabi estaré per tu.

I quan arriben els meus fills del col·legi els dic:

Quan truquin per telèfon, pregunteu primer de part de qui, i si no és ningú de la llista digueu que no hi sóc. I ara tanqueu la porta, tresors de la mareta.

Em queden encara frases fetes dels vells temps d'amabilitat, però ja no sóc dolça i comprensiva, i he recobrat a poc a poc el meu propi rostre. Cada u hi diu la seva, és clar, i hi ha qui afirma que m'he tornat insuportable. Però em suporten, naturalment, com jo abans els suportava.

Aplica't la història, senyora de bé, i creu-me: si vols fer alguna cosa de bo en aquest món, i no et resignes a ser un esbós de persona, assassina l'àngel de la llar; només així començaràs a viure.»

[D'una assassina a una dona de bé del llibre *Cartes impertinents* de Maria Aurèlia Capmany]

BIBLIOTEQUES MÉS PROPERES

BIBLIOTECA SANT PAU I SANTA CREU
Hospital, 56

BIBLIOTECA FRANCESCA BONNEMAISON
Sant Pere Més Baix, 7